

**İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ 2024-25 ÖĞRETİM
YILI BAHAR DÖNEMİ BORÇLAR HUKUKU GENEL HÜKÜMLER FİNAL
İMTİHANI**

18.06.2025

TALİMAT: Süre 1,5 saattir. Her soru 10 puan değerindedir. Mevzuat kullanmak yasaktır. Gereksiz cevaplara puan verilmez.

OLAY I- Sera kurma işi ile uğraşan B'nin A'ya 200.000 TL borcu bulunmaktadır. Nakit sıkıntısı çeken B borcunu ödeyememiştir. Bunun üzerine eğer isterse bu parayı vermek yerine A'nın tarlasına güzel bir sera kurabileceğini söylemiştir. A da bunu kabul etmiştir. Anlaşmaya göre seranın kurulup teslim edilmesiyle borç sona erecektir.

B seranın kurulması için işçilerini A'nın tarlasına göndermiştir. İşçiler gündüz çalışmakta, akşam ise tarladaki bağ evinde yatmaktadırlar. İşçilerden İ yalnız kaldığı bir akşam içki içmiş, sonra mangal yakmış, işi bittikten sonra mangalı söndürmeden şehre gitmiştir. Fakat o gittikten sonra rüzgârın ateşi savurması sebebiyle yangın çıkmıştır. Bağ evi tamamen yanmış, yangın komşu tarlaya da sıçramış ve komşu K'nin serası ve buğday tarlasındaki ekini de yanmıştır. O esnada serada olan K canını zor kurtarmıştır. Komşu K'nin seranın yanması yüzünden 2.000.000 TL zararının olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bilirkişiler, yanan buğday tarlasından, eğer yangın olmasaydı 100 ton buğday alınabileceğini ve buğdayın tonunun 16.000 TL olduğunu dolayısıyla K'nin bu yüzden de 1.600.000 zararının olduğu tespitini yapmışlardır.

Serası yanmış olsa da yangından canını zor da olsa kurtaran K, bu kazadan kurtulduğunu için önemli bir hayır işi yapmak istemektedir. Bu esnada köyünde yaşayan ve fakir bir adam olan F'nin çok istediği hâlde umreye gidemediğini öğrenmiş ve onu umreye göndermek istemiştir. F bu haberi duyunca çok sevinmiş, teşekkür ederek teklifi kabul etmiştir. A, bu amaçla umre organizasyonu yapan Ş şirketi ile anlaşmış, parayı da peşin vermiştir.

Soru 1- Paranın ödenmesi yerine seranın kurularak borcun sona erdirileceğine yönelik anlaşmayı hukuken nasıl (ne olarak) nitelendirirsiniz?

Burada ifa ikamelerinden, ifa yerine geçen edim söz konusudur. İfa yerine geçen edimde alacaklı ile borçlu, borç ilişkisi kurulduktan sonra, borçlunun kararlaştırılan edimden başka bir edimi ifa etmek suretiyle borcu sona erdireceği konusunda anlaşmaktadırlar. Somut olayda B'nin para yerine sera kurmak suretiyle borcu sona erdirebileceği konusunda bir anlaşmaya varılmıştır. B bu edimi ifa edince borç sona erer.

Soru 2- A ve K, uğradıkları zararın tazminini hangi hükümlere göre kimden ya da kimlerden talep edebilirler? A ve K açısından ayrı ayrı cevaplandırınız.

A, uğradığı zararın tazminini hem B'den hem de yangına sebep olan İ'den isteyebilir. Her ikisi de ortaya çıkan zarardan müteselsil olarak sorumludur. Burada B, TBK m. 116'ya göre sorumludur. Zira B ile zarar gören A arasında önceden kurulmuş bir borç ilişkisi bulunmaktadır. B, borcunu yardımcı kişi İ eliyle ifa etmek istemiş İ de kusurlu bir davranışla A'ya zarar vermiştir. Zarar İ'nin davranışı yüzünden meydana gelmiştir. İ'nin davranışı borcun ifası ile doğrudan ilgilidir. Yangının gece çıkması zararın ifa ile ilgili olmadığı anlamına gelmez. Öte yandan işçilerin bağ evinde kalması aslında bir hakkın kullanılması olarak da değerlendirilebilir. Zira sözleşmeye göre B'nin işini yaparken işçilerin A'ya ait bağ evinde kalabileceğinin kararlaştırıldığı anlaşılmaktadır. Bu yüzden B sorumlu tutulur. B'nin sorumluluğu kusursuz sorumluluktur.

Zarar gören A ile İ arasında önceden kurulmuş bir sözleşme ya da başka bir borç ilişkisi bulunmamaktadır. Bu nedenle A'ya karşı İ ancak haksız fiil hükümlerine göre sorumlu tutulabilir. Haksız fiilin söz konusu olabilmesi için İ'nin kusurlu olması gerekir. Somut olayda da kusurunun bulunduğu anlaşılmaktadır. O hâlde A, İ aleyhine haksız fiil hükümlerine göre dava açabilir.

K'ye gelince; K ile B arasında önceden kurulmuş bir borç ilişkisi bulunmamaktadır. Ancak zarar B'nin çalışanın işini gördüğü sırada verilmiştir. Zararın gece verilmesi bu sonucu değiştirmez. Bu nedenle somut olayda adam çalıştırmanın sorumluluğu (TBK m. 66) söz konusu olur. Bu da bir kusursuz sorumluluktur. Anılan hükme göre adam çalıştırıcı, çalışanın, kendisine verilen işin yapılması sırasında başkalarına verdiği zararı gidermekle yükümlüdür. Adam çalıştırıcı, çalışanın seçerken, işiyle ilgili talimat verirken, gözetim ve denetimde bulunurken, zararın doğmasını engellemek için gerekli özeni gösterdiğini ispat ederse, sorumlu olmaz.

K ayrıca kusuru ile zarar veren İ aleyhine de haksız fiil hükümlerine göre dava açabilir.

Soru 3- Aleyhine dava açılan İ, olayda hafif kusurunun olduğunu, hatta sarhoş olduğu için kusursuz sayılması gerektiğini, bu yüzden sorumlu tutulamayacağını kaldı ki çok fakir olduğunu, tüm bu sebepler dikkate alınarak aleyhine açılan davanın reddedilmesi gerektiğini, reddedilmese bile tazminatta önemli bir indirimin yapılmasının gerektiğini ileri sürmüştür. İ'nin bu iddialarını nasıl değerlendirirsiniz? İ'nin çok fakir olması bir indirim sebebi olabilir mi? Cevabınız evet ise hangi şartlarda olabilir?

TBK m. 52/II'ye göre zarara hafif kusuru ile sebep olan tazminat yükümlüsü eğer zararı tazmin ettiğinde yoksulluğa düşecekse ve hakkaniyet de indirimi gerektirirse hâkim tazminatta indirim yapabilir. Fakat bunun için zarar verenin hafif kusuru ile zarar vermesi ve hakkaniyetin de indirim yapmayı gerektirmesi icap eder. Somut olayda İ'nin hafif kusurlu olduğu söylenemez. Çünkü hem kendi iradesiyle içki içmiş hem de mangal ateşini söndürmeden şehre gitmiştir. Ağır ihmal, en dikkatsiz kişilerin bile alması gereken tedbirlerin alınmaması, göstermesi gereken dikkat ve özenin gösterilmemesidir. Burada da bir ağır ihmal bulunmaktadır. Çünkü en dikkatsiz kişiler bile mangal ateşini söndürmeden böyle bir yerden ayrılmazlar. Öte yandan kendi iradesiyle içki içen bir kimse bunu bir mazeret olarak ileri süremez. Bu nedenle İ'nin indirim talebi reddedilmelidir.

Soru 4- İ ayrıca, 1.600.000 TL tutarındaki zarara da itiraz ederek, bu paranın kazanılabilmesi için buğdayın hasat edilmesinin gerektiğini, bunun için biçerdövere ödeme yapılacağını ayrıca buğdayın nakliyesi için de para ödeneceğini, bu paraların zarar miktarından düşülmesi gerektiğini ileri sürmüştür. İ'nin bu iddiasını hukuken ne olarak adlandırırsınız? Bu iddia dikkate alınır mı? Cevabınız hayır ise neden? Evet ise indirilecek rakam zarardan mı tazminattan mı indirilecektir?

İ bir denkleştirme talebinde bulunmuştur. Eğer zarar verici fiil sebebiyle zarar gören bir takım menfaatler elde etmiş ya da bazı masraflardan kurtulmuşsa, bu menfaatin ya da masrafın zarardan düşülmesi gerekir. Buna denkleştirme denir. Denkleştirmenin yapılabilmesi için; zarar verici olay zarar gören lehine ekonomik bir yarar sağlamalıdır. Elde edilen yarar ile uğranılan zarar arasında uygun illiyet bağı olmalıdır. Bir kanun hükmü ya da taraf iradeleri yararın denkleştirilmesine engel olmamalıdır. Bu nedenle İ'nin iddiası yerindedir, denkleştirmenin şartları oluşmuştur.

Somut olayda da zarar gören K, hasat ve nakliye masraflarından kurtulmuştur. K buğdayı sattığı zaman 1.600.000 TL gelir elde edecekti ancak bu geliri elde edebilmek için bazı masraflar yapacaktı. Dolayısıyla net kazancı 1.600.000 TL olmayacaktı. Bu nedenle hasat ve

nakliye masraflarının indirilmesi gerekir. Aksi takdirde zarar gören haksız yere zenginleştirilmiş olur.

Denkleştirme işlemi, tazminatın hesabı aşamasında değil, zararın hesaplanması aşamasında yapılır. Yani önce zarar miktarı bulunur, sonra elde edilen menfaatler düşülür. Daha sonra tazminat hesabına geçilir. Tazminatın hesaplanması aşamasında denkleştirme yapılmaz. Çünkü bu hatalı sonuçlara yol açar.

Soru 5- B aleyhine A'nın ve K'nin açacağı davalarda zamanaşımı süreleri ne kadardır, neden? Ayrı ayrı cevaplandırınız.

B, A'ya karşı TBK m. 116'ya göre sorumludur. Çünkü aralarında bir sözleşme ilişkisi bulunmaktadır. Zarar bu sözleşmenin ifası esnasında doğmuştur. Bu durumda uygulanacak zamanaşımı alacak zamanaşımıdır ki aksi öngörülmemişse her alacak on yılda zamanaşımına uğrar.

K ile B arasında önceden kurulmuş bir borç ilişkisi olmadığı için haksız fiil zamanaşımı uygulanır. Haksız fiil zamanaşımını süresi fiilin ve failin öğrenildiği andan itibaren iki, her halde, fiilin işlendiği tarihten itibaren on yıldır. Ancak, tazminat ceza kanunlarının daha uzun bir zamanaşımı öngördüğü cezayı gerektiren bir fiilden doğmuşsa, bu zamanaşımı uygulanır.

Soru 6- İ'nin fiilinin aynı zamanda suç teşkil ettiğini ve İ aleyhine ceza davası açıldığını farz edersek, daha sonra açılan tazminat davasında hukuk hâkiminin ne yapması gerekir? Hukuk hâkiminin, ceza mahkemesi hâkiminin vereceği karar ile bağlı olup olmayacağını ya da ne ölçüde bağlı olacağını tartışınız.

Eğer daha önce bir ceza davası açılmışsa hukuk hâkimi ceza davasını bekletici mesele yapar. Fakat hukuk mahkemesi hâkimi ceza mahkemesi hâkiminin kararına uymak zorunda değildir (TBK m. 74). Çünkü suçun unsurları ile haksız fiilin unsurları aynı değildir. Her ne kadar kusur, hukuka aykırılık, illiyet bağı gibi unsurlar her iki hukuk dalında bulunsa da, bu kavramlara yüklenen anlamlar farklıdır. Bu nedenle ceza hâkiminin kusursuz bulunduğu faili hukuk hâkimi kusurlu bulabilir. Failin ceza ehliyeti olmadığı için ceza hâkimi beraat kararı verse de hukuk hâkimi tazminata hükmedebilir. Bununla beraber, hukuk hâkimi, ceza hâkiminin maddi olaya ilişkin tespitleri ile bağlıdır. Mesela fiilin işlenip işlenmediği ya da kimin tarafından işlendiğine yönelik tespitler hukuk hâkimini bağlar.

Hukuk hâkiminin ceza hâkiminin kararına uymadığı durumlarda neden uymadığını kararın gerekçesinde göstermesi gerekir.

Serası yanmış olsa da yangından canını zar zor kurtaran K, bu kazadan kurtulduğu için önemli bir hayır işi yapmak istemektedir. Bu esnada köyünde yaşayan ve fakir bir adam olan F'nin çok istediği hâlde umreye gidemediğini öğrenmiş ve onu umreye göndermek istemiştir. F bu haberi duyunca çok sevinmiş, teşekkür ederek teklifi kabul etmiştir. K, bu amaçla umre organizasyonu yapan bir şirket ile anlaşmış, parayı peşin vermiştir.

Soru 7- K'nin F'yi umreye gönderme konusunda Ş şirketi ile yaptığı anlaşmayı hukuken nasıl değerlendirirsiniz? Şirket edimini yerine getirmezse şirket aleyhine kim dava açabilir, neden?

Burada üçüncü kişi yararına sözleşme bulunmaktadır. TBK m. 129'da düzenlenen üçüncü kişi yararına sözleşmede edimden yararlanacak kişi, sözleşmeye taraf olmayan bir üçüncü kişidir. Somut olayda da sözleşmeye taraf olmayan F'nin edimden yararlanacağı kararlaştırılmıştır. Bu tür sözleşmelerde üçüncü kişi sözleşmeye taraf olmadığı için herhangi bir borç altına girmez. O sadece kendisine sunulan edimi kabul ya da ret edebilir.

Üçüncü kişi yararına sözleşme, tam üçüncü kişi yararına sözleşme ve eksik üçüncü kişi yararına sözleşme olmak üzere iki türdür. Eğer kanun ile veya sözleşmeyle ya da örf ve âdet gereği

üçüncü kişiye edimi talep etme, edim ifa edilmediğinde dava açma hakkı tanınmışsa tam üçüncü kişi yararına sözleşmeden söz edilir. Üçüncü kişinin edimi talep ve dava yetkisi yoksa eksik üçüncü kişi lehine sözleşmeden söz konusu olur. Somut olayda F'ye dava açma hakkı tanıyan bir kanun hükmü bulunmamaktadır. Bu durumda sözleşme ile böyle bir hakkın tanınıp tanınmadığına bakmak gerekir. Eğer sözleşmenin yorumundan bu hakkın tanındığı sonucu çıkarılabilirse tam üçüncü kişi yararına sözleşmenin varlığı kabul edilmelidir. Bu sonuç yorum yoluyla çıkarılamıyorsa örf ve âdete bakmak gerekir. Bununla beraber somut olay açısından bir örf ve âdet kuralının varlığından söz edilemez.

Sonuç olarak eğer tam üçüncü kişi yararına sözleşme varsa F, yoksa K dava açabilir.

OLAY II- Arkadaşı Ali'nin aracını Ortaköy'e gitmek için ödünç alan Kaya, dönüşte hız yaptığı için duramamış ve Aylin'in aracına arkadan çarpmıştır. Çarpmanın etkisi ile savrulan Kaya'nın kullandığı araç, dönerci Davut'un dükkânından içeri girmiş ve çok büyük bir zarara sebep olmuştur.

Soru: Aylin ve Davut, uğradıkları zararlar dolayısıyla kime ya da kimlere karşı hangi hükümlere göre dava açabilirler? Bu olayda kimin ne tür bir sorumluluğu bulunmaktadır?

Kaya'nın kullandığı araç arkadaşı Ali'ye aittir. Bu nedenle Ali araç işleten sıfatıyla hem Aylin'e hem de Davut'a karşı sorumludur. Kaya ise kusuru sebebiyle, haksız fiil hükümlerine göre sorumlu olur. Kaya araç işleten değildir. Çünkü malik olmadığı gibi aracın uzun süreli kiracısı ya da ariyet alanı da değildir. Bir günlüğüne aracı ödünç aldığı anlaşılmaktadır. Bu şekilde kısa süreli kiralamalarda ya da ödünçte malikin işleten sıfatı sona ermediği gibi, ödünç alan ya da kiracı da işleten sıfatını kazanmaz.

Karayolları Trafik Kanunu araç işletenin sorumluluğunu bazı hâllerde tehlike, bazı hâllerde olağan sebep, bazı hâllerde ise kusur sorumluluğu olarak düzenlemiştir. Eğer kaza, araç işletilme hâlinde iken karayolunda verilmişse diğer şartların da olması durumunda işletenin sorumluluğu bir tehlike sorumluluğudur.

Somut olayda araç işletilme hâlinde iken Aylin'in aracına arkadan çarpmış ve Davut'un dükkânına girmiştir. Bu nedenle Ali, işleten olarak Davut'a karşı tehlike sorumluluğu hükümlerine göre sorumludur. Fakat Aylin'e karşı sorumluluğu, araç işletilme hâlinde olsa bile kusur sorumluluğudur. Çünkü Karayolları Trafik Kanunu'na göre iki işletenin aracının birbirine verdiği zarardan doğan sorumluluk bir kusur sorumluluğudur. Somut olayda da Ali, Aylin'e karşı haksız fiil hükümlerine göre sorumludur. Öte yandan Kaya işleten olmadığı için o da hem Aylin hem de Davut'a karşı haksız fiil hükümlerine göre sorumludur.

METİN SORULARI:

S. 1- Aşkın (munzam) zarar nedir? Şartları nelerdir?

Aşkın zarar TBK m.122 hükmünde düzenlenmiştir. Bu hükme göre alacaklı, temerrüt faizini aşan bir zarara uğramış olursa, borçlu kendisinin hiçbir kusuru bulunmadığını ispat etmedikçe, bu zararı da gidermekle yükümlüdür. Bu kapsamda aşkın zarar temerrüt faizi ile karşılanamayan ve onu aşan bir zarar türüdür. Şartları:1-Bir para borcu olmalıdır.2-Borçlu temerrüde düşmelidir.3 -Borçlunun temerrüde düşmede kusuru olmalıdır.4 -Temerrüt nedeniyle doğan zarar temerrüt faizi ile karşılanamamalıdır. 5-Aşkın zarar ile borçlunun temerrüdü arasında uygun illiyet bağı olmalıdır.

S. 2- Dönme ve fesih nedir? Aralarında ne gibi farklılıklar vardır? Özellikle dönmenin/feshin sonuçlarını (borçlandırıcı işleme ve tasarruf işlemine etkisini), dönme teorilerini de dikkate alarak açıklayınız.

Dönme ve fesih yenilik doğuran tek taraflı irade beyanlarıdır. Ani edimli sözleşmelerde dönme, sürekli edimli sözleşmelerde fesih kurumuna başvurulur. Fesih geleceğe etkili olmakla birlikte dönmenin hukukî mahiyeti tartışmalıdır. Hâkim görüşe göre dönme halinde sözleşme geçmişe etkili şekilde sona erer. Dönme halinde taraflar ifa ettikleri edimleri iade ederler, ifa edilmemiş edimler bakımında talep hakkı sona erer. Fesih halinde fesih anına kadar yapılan ifalar geçerlidir, iadesi istenemez ancak fesih anından sonra ifa edilmesi gereken edimlerin ifası talep edilemez. Dönme halinde menfi tazminat istenebilirken müspet zarar istenemez. Fesihte ise müspet zararların tazmini istenebilir.

Dönmenin hukuki niteliğine ilişkin doktrinde dört farklı görüş bulunmaktadır:

1. Klasik dönme görüşü

Bu görüşe göre dönme beyanı baştan itibaren hakkı ve borç ilişkisini ortadan kaldırır. Bu görüşe göre dönme hâlinde borçlandırıcı işlemler tamamen ortadan kalkar ancak tasarruf işlemleri dönmeden etkilenmez. Bu nedenle ifa edilen edimler sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayanılarak geri istenir ve sebepsiz zenginleşme zamanaşımı uygulanır.

2. Aynı etkili dönme görüşü

Bu görüşe göre dönme hem borçlandırıcı işlemleri hem de tasarruf işlemlerini baştan itibaren ortadan kaldırır. Bu durumda verilen şeylerin mülkiyeti alıcıya geçmez, yolsuz tescil meydana gelir. Devredilen şey bir taşınmaz ise tapu sicilinin düzeltilmesi davası, taşınır ise istihkak davası açılır. Bu görüşe göre her iki dava da aynı dava olduğu için zamanaşımı işlemez.

3. Kanuni dönme görüşü ya da kanunî borç ilişkisi görüşü

Bu görüşe göre dönme ile birlikte sözleşme geçmişe etkili olarak sona erer. Fakat dönmenin tasarruf işlemine bir etkisi yoktur. Dönme ile birlikte devredilmiş olan hak kendiliğinden devredene geri dönmez. İfa edilen edimler sebepten yoksun olmadığı için ortada gerçek bir sebepsiz zenginleşme bulunmamaktadır. Dönme ile birlikte taraflar arasında tasfiyeye yönelik kanundan doğan bir borç ilişkisi doğmaktadır. Bu nedenle zamanaşımı süresi on yıldır. İade borcunun kapsamını belirleme noktasında sebepsiz zenginleşme hükümleri kıyasen uygulanır. Bu görüşe göre de dönmenin tasarruf işlemine bir etkisi olmaz.

4. Yeni dönme görüşü

Bu görüşe göre dönme geçmişe etkili değildir. Dönme, ifa edilmemiş edimleri geleceğe etkili olarak ortadan kaldırır. Taraflar ifa etmiş oldukları edimleri geri isteme hakkını kazanırlar. Dönme beyanı ile borç ilişkisinin içeriği değişir ve taraflar arasında bir tasfiye ilişkisi kurulur. Dönme tasarruf işlemine etki etmez. Borçlandırıcı işlem de sona ermediği ve taraflar arasında bir tasfiye ilişkisi kurulduğu için açılacak dava sözleşmeye dayanan bir alacak davasıdır ve zamanaşımı süresi kural olarak on yıldır.